

ks. Jarosław Wojtkun

W kierunku Synodu Biskupów o młodzię. Omówienie dokumentu przygotowawczego

„Młodzi, wiara i rozeznanie powołaniowe” – taki temat został wybrany na planowane w październiku 2018 r. Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów w Rzymie. Dwa lata przygotowań to czas, który będzie wypełniony uważnym wsłuchiowaniem się w głos samej młodzieży. To ma być nie tylko synod o młodych, ale dla młodych i z młodymi. Takie pragnienie wyraził Papież Franciszek w liście do młodych, ogłoszonym równocześnie z dokumentem przygotowawczym Synodu: „Chciałem, abyście byli w centrum uwagi, ponieważ zależy mi na was. Właśnie dzisiaj przedstawiany jest dokument przygotowawczy, który powierzę również wam, jako «kompas» na tej drodze”¹.

Nie jest to całkowita nowość w historii Kościoła. Ksiądz biskup Henryk Tomasik poproszony o kilka refleksji na temat Światowych Dni Młodzieży, przypomniał dewizę św. Jana Pawła II, który spotykając się z młodymi w różnych częściach świata, zanim zaczął do nich przemawiać, czekał przede wszystkim na to, co oni zechcą powiedzieć o sobie, o swoich problemach

i oczekiwaniach. Mówił do młodych w Mediolanie w 1984 r.: „Nie jest wcale najważniejsze, co ja wam powiem – ważne jest to, co wy mi powiecie. Powiecie niekoniecznie słowami, powiecie waszą obecnością, waszym śpiewem, może nawet waszym tańcem, waszymi inscenizacjami, wreszcie waszym entuzjazmem”².

Właśnie w Mediolanie miał miejsce „synod młodych”, rozpoczęty przez nieżyjącego już kardynała Martiniego w 2000 roku i zakończony dwa lata później³. Również wydany ostatnio przewodnik dla młodych po zagadnieniach społecznej nauki Kościoła *DOCAT* poprzedzony był aktywnym wkładem młodych ludzi. Píše o tym we wprowadzeniu sam papież Franciszek: „Z zespołem przygotowującym wyzwalające przesłanie nauki społecznej Kościoła dla młodzieży współpracowali uznani naukowcy i sama młodzież. Młode katoliczki i katolicy przesyłali swoje najlepsze zdjęcia. Inni młodzi pracowali nad tekstem, dodawali swoje pytania i wskazówki, oraz dbali o to, by tekst był zrozumiały. Nauka społeczna Kościoła nazywa to partycypacją,

¹ Franciszek, *List do młodych z okazji prezentacji Dokumentu Przygotowawczego XV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów* 13 stycznia 2017, w <http://episkopat.pl/tekst-listu-ojca-swietego-franciszka-do-młodych-przed-synodem/> (5 marca 2017).

² Bp H. Tomasik, *Byli nadzieją papieża*, w <http://gosc.pl/doc/1961159.Byli-nadzieja-papieza> (5 marca 2017).

³ Por. D. Spadotto, *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale* [Młodzi, wiara i rozeznanie powołaniowe], http://www.cavanis.org/it_not.php?id=339 (27 lutego 2017).

czyli współdziałem”⁴. W tekście dokumentu posynodalnego poświęconego małżeństwu i rodzinie, *Amoris laetitia*, w 36 miejscach papież odnosi się do świata ludzi młodych. To też jeden z parametrów świadczących o wadze, jaką papież Franciszek przywiązuje do wartości wieku młodzieńczego⁵.

Mimo wielu przeciwności młodzi ludzie są pełni entuzjazmu w podejmowaniu życiowych wyzwań, czasem jednak zderzają się z przeszkodami wzniesionymi przez społeczno-kulturalne uwarunkowania współczesności. „Przyszłość jawi im się jako zagrożenie bardziej niż obietnica. Odniesienie do przyszłości nie jest czymś banalnym i nieznaczącym. Tylko w świetle przyszłości można stawiać na siebie, można uczyć się radzenia sobie w obliczu pokusy blokady wobec pierwszych poważnych trudności, może przyjąć i przeżywać z wiarą sytuacje wymagające poświęcenia i wytrwałości”⁶. Wobec tych zagadnień staje Kościół, podejmując dzieło przygotowania do XV Zgromadzenia Zwyczajnego Synodu. Dokument przygotowawczy rozpisany jest na szereg zagadnień stanowiących zarys kontekstu kulturowego, społecznego, religijnego, w jakim funkcjonuje dzisiejsze młode pokolenie.

Punktem wyjścia jest refleksja na temat umiłowanego ucznia, jak wzoru młodego człowieka podejmującego

zaproszenie Chrystusa do naśladowania i realizującego swoje życiowe powołanie. Powołanie jest procesem, na który składają się doświadczenia wiary, rozeznanie, wybór i towarzyszenie. Ten ostatni element rozpisany jest w dokumencie na zagadnienia podmiotów, miejsc i narzędzi służących przemierzaniu wspólnej drogi z młodymi.

Świat, w którym żyją młodzi

Autorzy dokumentu rysują najpierw szeroką panoramę świata, w którym przyszło żyć młodemu pokoleniu⁷. Jest on naznaczony poczuciem niepewności, zmienności, które mogą stanowić trudność, przeszkodę, ale mogą też stać się szansą. Kiedy staje się szansą? Gdy skłania do planowania na dłuższy dystans oraz przyczynia się do „panoramicznego” ogarnięcia rzeczywistości.

Wydaje się, że dzisiejsze młode pokolenie znajduje się w świecie naznaczonym przeszkodami w podejmowaniu wyborów życiowych w stopniu nieznanym wcześniej. Rosnący dobrobyt ekonomiczny, wolność urastająca do absolutu, mnogość ofert obiecujących spełnienie, rodzaj więcej dezorientacji niż zaufania do przyszłości, osłabiają pragnienie odcisnięcia własnego śladu w obecnie przeżywanym czasie⁸. Poczucie niepewności odciska

⁴ Franciszek, *Wprowadzenie*, w *DOCAT. Co robić. Nauka społeczna Kościoła*, Edycja św. Pawła 2016, s. 11.

⁵ Tytułem ilustracji może być zachęta, a nawet przynaglenie znajdujące się w części poświęconej sytuacji rodzin i wyzwań, które się z nią wiążą: „Musimy znaleźć słowa, motywacje i świadectwa, które by nam pomogły w poruszeniu najgłębszych zakamarków serc ludzi młodych, gdzie są najobfitsze źródła ich zdolności do wielkoduszności, zaangażowania, miłości, a nawet heroizmu, aby ich zachęcić do zaakceptowania z entuzjazmem i męstwem wyzwania małżeństwa” (Franciszek, *Adhortacja Amoris laetitia*, nr 40).

⁶ D. Spadotto, *I Giovani, la fede e il discernimento vocazionale*.

⁷ XV Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei Vescovi. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale*. Documento preparatorio, Roma 2016, I, 1. Włoska wersja tekstu dostępna na www.vatican.va nie zawiera numeracji poszczególnych paragrafów. Dokument podzielony jest na rozdziały numerowane od I do III i mniejsze paragrafy ponumerowane cyframi arabskimi. W poszczególnych odniesieniach będziemy posługiwali się łacińską numeracją rozdziału i arabską cyfrą paragrafu.

⁸ Por. L. Scaraffia, *Le difficoltà di una scelta definitiva. Nel documento preparatorio del prossimo sinodo*. [Trudności w podejmowaniu definitywnych wyborów. W dokumencie przygotowawczym nowego synodu], w „L'Osservatore Romano” 15 gennaio 2017, s. 1.

swoje piętno także na wyborach nadających kształt życiu. „W kulturze często zdominowanej przez technikę jest jakby coraz więcej różnych form smutku i samotności, w które popadają ludzie, także wielu młodych. Przyszłość rzeczywiście zdaje się być zakładnikiem niepewności, która nie pozwala na osiągnięcie stabilizacji. W ten sposób często rodzą się uczucia melancholii, smutku i nudy, które mogą pozwoli doprowadzić do rozpacz”⁹.

Klimat zmienności kształtuje nie tylko przestrzeń kultury i społeczności jako ogółu, ale wpływa na jednostkę. Naznacza jej potrzeby, pragnienia, wrażliwość, relacje¹⁰.

Dokonuje się także coś w rodzaju przedwczesnego dojrzewania do wieku dorosłego, z dzieciństwa prosto w wiek dorosły. Nie z wyboru, ale z konieczności młodzi muszą podejmować zadania, które należą do zakresu odpowiedzialności dorosłych osób. Dotyczy to zwłaszcza dziewcząt i młodych kobiet, które muszą stawić czoła trudnościom nieznanym ich rówieśnikom¹¹.

Z drugiej strony rysuje się grupa pasywna, określana mianem *NEET* (*not in education, employment or training*), czyli młodzi nie zaangażowani w żadną z form studiów, pracy czy przygotowania zawodowego. Pasywności na tych obszarach towarzyszy poczucie braku zaufania do swoich możliwości, rekompensowane przesadną troską o wizerunek zewnętrzny i bezwiedny konformizm dostosowany

do dyktatu mody. Nie osłabia to w niczym głębokiego pragnienia oparcia w osobach godnych zaufania, koherentnych i uczciwych, poszukiwanych zarówno pośród rówieśników jak i dorosłych. „Poszukują (oni) osób kroczących obok (*in grado di esprimemere sintonia*) i oferujących wsparcie, umiających podnieść na duchu, pomocnych w uznaniu ograniczeń, nie obciążających osądem”¹².

Zauważą się, że temu pragnieniu relacji towarzyszy jednocześnie nieufność, obojętność a nawet niechęć (*indignazione*) wobec instytucji. I nie jest to wyłączość świata polityki, dotyczy także Kościoła w jego wymiarze instytucjonalnym. Młodzi pragną Kościoła bliskiego ludziom, bardziej uważnego na kwestie społeczne, równocześnie „nie będąc przekonanym, że Kościół dąży do takiej zmiany”. Nie jest to postawa nacechowana wrogością. Młodzi nie są „przeciw”, wolą obywać się „bez”. Coraz mniej potrzebny jest im Bóg przedstawiany w Ewangelii, potrafią się nieźle obejść bez Kościoła instytucjonalnego. Pociągają ich jeszcze formy religijności i duchowości „alternatywne”, bez instytucjonalnego obciążenia, stawiające mocno na przeżycie religijne i poczucie tożsamości.

Nie należy przeoczyć faktu, że wszystko to zmierza w kierunku pokolenia określanego w dokumencie mianem „(przesadnie)na łączach” (*iperconnessa*). Budowanie relacji w oparciu o *social media* zmienia nie tylko same relacje, ale także postrzeganie świata

⁹ Franciszek, List Apostolski *Misericordia et misera*, nr 3.

¹⁰ XV Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei Vescovi. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale*, I, 2.

¹¹ Znamienne jest zwrócenie uwagi na odmienną przeżywanie tych samych zjawisk przez mężczyzn i kobiety. Podkreśla się, przynajmniej trzy razy w tekście dokumentu, że kobiety i dziewczęta doświadczają większych trudności w podejmowaniu wyzwań narzuconych przez kontekst kulturowy i społeczny dzisiaj. Są to, na przykład, fragmenty odnoszące się do stopnia podejmowanych trudności w porównaniu do rówieśników, czy zwrócenie uwagi na niektóre formy wykluczenia czy dyskryminacji kobiet i dziewcząt (I, 2; 1, 3).

¹² XV Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei Vescovi. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale*, I, 2.

i rzeczywistości, zdominowane przez różne przejawy „kultury tymczasowości”.

Papież Franciszek wylicza jej symptomy: „Mam na myśli, na przykład, szybkość, z jaką ludzie przechodzą z jednej relacji uczuciowej do innej. Sądzą, że miłość, tak jak w sieciach społecznościowych, można podłączyć lub odłączyć na żądanie konsumenta i równie szybko zablokować. Myślę również o lęku, jaki budzi perspektywa stałego zaangażowania, obsesji na punkcie czasu wolnego, o relacjach, które obliczają koszty i korzyści, i są utrzymywane jedynie wówczas, jeśli są środkiem, aby zaradzić samotności, aby zapewnić ochronę lub zyskać jakąś usługę. Na relacje uczuciowe przenosi się to, co dzieje się z przedmiotami i środowiskiem: wszystko można wyrzucić, każdy używa i wyrzuca, marnotrawi i niszczy, wykorzystuje i wyciska jak długo służy. A potem: żegnaj! Narcyzm czyni ludzi niezdolnymi do spojrzenia poza siebie, poza własne pragnienia i potrzeby”¹³.

Młodzi funkcjonują dziś według zasady: „dzisiaj wybieram to, jutro się zobacz”. Horyzont wyborów i decyzji życiowych wyznaczają coraz bardziej opcje, zmienne i odwracalne, mniej zaś wybory definitywne i na zawsze¹⁴.

Powołanie w dynamice wiary

Rozdział drugi dokumentu koncentruje się na omówieniu mechanizmu powołania w kontekście doświadczenia wiary. Tytuł rozdziału wskazuje na trzy filary, są nimi: wiara, rozeznanie, powołanie.

Źródłem rozeznania powołaniowego jest wiara, rozumiana jako „przyjęcie optyki spojrzenia Jezusa”¹⁵. Początkowym jej etapem jest rozpoznanie. Różne wydarzenia życia, spotykane osoby, usłyszane słowa, wszystko to wywołuje pewne uczucia, rodzi pragnienia, rozpala jakieś emocje. Należy je nazwać, bez oceniania, aby uświadomić sobie „smak jaki wywołują, czyli konsonans lub dysonans między tym, co odczuwam, a tym, co jest głęboko w moim wnętrzu i podlega interpretacji”¹⁶. Rozpoznanie powołania jest poszukiwaniem zrozumienia, do czego wzywa Duch Święty powodując we mnie takie a nie inne poruszenia. Stąd już niedaleka droga do dokonania wyboru, jako aktu podejmowanego w całkowitej wolności i osobistej odpowiedzialności.

Ta droga nie jest wszakże przemierzana w samotności przez młodego człowieka. Potrzebne jest towarzyszenie. Trzeba spotykać młodych w tych miejscach, w których się aktualnie znajdują, dostosować się do ich czasu i rytmu życia. Taki też jest styl Jezusa, „który przechodzi przez miejsca życia codziennego, zatrzymuje się, bez pośpiechu i, patrząc na braci z miłosierdziem, prowadzi ich na spotkanie z Bogiem Ojcem”¹⁷.

Ten styl Jezusa, na którym powinna opierać się każda droga powołaniowa, można opisać trzema słowami: wyjść, widzieć, wezwać. Trzeba najpierw wyjść. Wymaga ono uwolnienia się od tych ciasnych schematów (*rigidità*), które odbierają Ewangelii wiarygodność radości. Czasem trzeba będzie porzucić pewne skostniałe formy życia

¹³ Franciszek, Adhortacja *Amoris laetitia*, nr 39.

¹⁴ XV Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei Vescovi. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale*, I, 3.

¹⁵ Por. tamże, II, 1.

¹⁶ Tamże II, 2.

¹⁷ Franciszek, *Duszpasterstwo powołaniowe to uczenie się stylu Jezusa*. Przemówienie do uczestników konferencji poświęconej duszpasterstwu powołaniowemu, 21 października 2016, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie 11 (2016), s. 27.

Kościoła, odbierane dziś jako przestarzałe. Apelowal papież Franciszek: „Musimy nauczyć się wychodzić z naszych sztywnych ram, które powodują, że nie jesteśmy zdolni przekazywać radości Ewangelii; ze standardowych formuł, które często okazują się anachroniczne; z analiz o wynikach z góry założonych, które szufladkują życie ludzi w zimnych schematach. Trzeba wyjść z tego wszystkiego”¹⁸.

Wyjście nie jest drogą donikąd. Ma ono swój cel: jest nim spotkanie z Jezusem. Takie uzasadnienie konieczności wyjścia formułuje papież Franciszek w bezpośrednim słowie skierowanym do młodych: „Także ku wam Jezus kieruje swój wzrok i zaprasza, aby do Niego przyjść. Drodzy młodzi, czy napotkaliście to spojrzenie? Czy usłyszeliście ten głos? Czy odczuliście ten bodziec, aby wyruszyć w drogę? Jestem pewien, że chociaż hałas i ogłuszenie zdają się panować w świecie, to to wezwanie nadal rozbrzmiewa w waszej duszy, aby ją otworzyć na pełną radość. Będzie to możliwe, na ile także przy pomocy towarzyszenia przewodników będziecie umieli podjąć drogę rozeznania, aby odkryć Boży plan odnośnie waszego życia. Nawet jeśli wasza droga jest naznaczona niepewnością i upadkiem, Bóg będąc bogatym w miłosierdzie, wyciąga rękę, aby was podnieść”¹⁹.

Taki sposób wyjścia będzie otwarciem przestrzeni wspólnie spędzonego z młodymi czasu, wsłuchiwanie się w ich historie, odczytywanie ich radości i nadziei, smutków i rozczarowań. W ten sposób dokonuje się swoista inkulturacja Ewangelii i ewangelizacja kultury: świata kultury ludzi młodych.

Powołanie do przyjęcia nowości Ewangelii

Teraz dopiero można przejść do ostatniego etapu procesu powołaniowego, czyli wezwania. Jest to wezwanie do przyjęcia nowości Ewangelii, do jej zgłębiania i budowania na niej swojego życia. „Pragnieniem Jezusa jest pobudzenie ludzi do wyruszenia w drogę, otrząśnięcie się z ich zabójczego siedzącego trybu życia, przełamanie złudzenia, że można żyć szczęśliwie siedząc wygodnie pośród własnych zabezpieczeń”²⁰.

Szczególną uwagę poświęca dokument przygotowawczy do najbliższego synodu biskupów tej przestrzeni życia młodych ludzi, jaką stanowi świat digitalny. Jest to świat o nieznanych dotąd możliwościach dostępu do informacji, kreowania więzi na odległość. Jest on wystawiony także na wiele zagrożeń, takich jak agresja w sieci (*cyberbulismo*), hazard, pornografia, pułapki kryjące się na *chatach*, manipulacje ideologiczne.

Tym większe znaczenie zyskują w tym kontekście formy docierania do ludzi młodych z przesłaniem wiary. Wiele razy przychodzi nam uznać, że język używany w Kościele i w świecie młodych to dwie odmienne rzeczywistości. Owszem, możemy wskazać przestrzenie, gdzie propozycje liturgiczne, biblijne, artystyczne, katechetyczne trafiają do wrażliwości młodych. Tym niemniej dokument watykański wyraża pragnienie, a nawet marzenie o Kościele, który „będzie potrafił zostawić miejsce dla świata młodych, dla ich języka, doceniając i dowartościowując ich kreatywność i ich talenty”²¹.

¹⁸ Tamże, s. 27-28.

¹⁹ Franciszek, *List do młodych*, jw.

²⁰ Franciszek, *Duszpasterstwo powołaniowe to uczenie się stylu Jezusa*, s. 28.

²¹ XV Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei Vescovi. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale*, III, 4.

Marzenia te można zrealizować przy wykorzystaniu wychowawczych możliwości aktywności sportowej, wykorzystania wartości muzyki i innych form artystycznej ekspresji. Należy przy tym pamiętać o zasadzie sformułowanej już przez papieża Franciszka, że „czas przewyższa przestrzeń”: „Przyznanie priorytetu przestrzeni sprawia, że człowieka ogarnia szaleństwo, by rozwiązać wszystko natychmiast, by podjąć próbę zagarnięcia wszystkich przestrzeni władzy i by się samemu potwierdzić. Oznacza to spowodowanie procesów i zamiar zatrzymania ich. Przyznanie priorytetu czasowi oznacza zajęcie się bardziej rozpoczęciem procesów niż posiadaniem przestrzeni”²².

Ta zasada podana w odniesieniu do mechanizmów ewangelizacji obowiązuje także w procesie edukacyjnym. Oznacza ona w praktyce uwzględnianie prawa stopniowości w drodze do zdobywania dojrzałości, i prawdziwej, związanej z nią, wolności.

Czas na głos młodych

Ostatnią część dokumentu wypełnia ankieta służąca zebraniu danych pomocnych w przygotowaniu dokumentu roboczego *Instrumentum laboris* przed synodem²³. Jest to przekazanie głosu młodym. W celu rozeznania

i zrozumienia ich świata, lektury ich doświadczenia ułatwiającego owocne towarzyszenie powołaniowe.

Kwestionariusz zawiera pytania dotyczące zrzeszeń młodzieżowych, form duszpasterstwa powołań, osób towarzyszących. Kardynał Lorenzo Baldisseri, sekretarz generalny Synodu Biskupów, zwracał uwagę w czasie prezentacji dokumentu na nowość, jaką jest fakt, że po kilkunastu pytaniach ogólnych zredagowane są po trzy pytania odnoszące się do konkretnych regionów geograficznych Afryki, Ameryki, Azji i Oceanii oraz Europy, na które odpowiedzieć mają tylko ich mieszkańcy²⁴.

Być może ta część dokumentu będzie najbardziej twórcza, choć jeszcze nieokreślona, na razie na poziomie pytań. Ale jest ona wyrazem pragnienia Kościoła, wyrażonego przez papieża Franciszka w słowie skierowanym do osób młodych: „Również Kościół pragnie słuchać waszego głosu, waszej wrażliwości, waszej wiary; a nawet waszych wątpliwości i waszej krytyki. Sprawcie, aby wasze wołanie było słyszalne, niech rozbrzmiewa we wspólnotach i niech dotrze do waszych duszpasterzy. Święty Benedykt zalecał opatom, aby przed podjęciem jakimkolwiek ważnej decyzji pytali o zdanie także młodych, «gdyż Pan często właśnie komuś młodszemu objawia to, co jest lepsze»”²⁵.

Ks. dr Jarosław Wojtkun – wykładowca teologii moralnej i rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu, adiunkt Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

²² Franciszek, Adhortacja *Evangelii gaudium*, nr 223.

²³ Kard. Lorenzo Baldisseri, zapowiedział, iż od 1 marca 2017 będzie otwarta strona www.sinodogiovani2018.va, na której młodzież całego świata będzie mogła udzielać odpowiedzi na sformułowane w ankiecie pytania.

²⁴ Kard. Baldisseri o Dokumentie Przygotowawczym Synodu Biskupów o młodzieży w <https://ekai.pl/wydarzenia/watykan/x106817/kard-baldisseri> (6 marca 2017).

²⁵ Franciszek, *List do młodych*, jw.